

Žaneta Dvořáková (Praha)

Z HISTORIE NAŠEHO ONOMASTICKÉHO ČASOPISU¹

HISTORY OF OUR ONOMASTIC JOURNAL

Our onomastic journal is the only Czech peer-reviewed scientific periodical dealing with the field of proper names. It was founded in 1960 by Vladimír Šmilauer and Jan Svoboda as the second onomastic journal in Slavic world (after the Polish *Onomastica*). It has changed its name several times: *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV* (*Bulletin of the Topographic Board of the Czechoslovak Academy of Sciences*) > 1983 *Onomastický zpravodaj ČSAV* > 1993 *Onomastický zpravodaj* > 1995 *Acta onomastica*. It has an extensive network of Czech as well as foreign contributors; contributions are published especially in Czech, Slovak, Polish, Russian, German, and English. Original articles, reviews and reports deal with any aspects of the research of proper names, their linguistic as well as extralinguistic aspects. Due to its interdisciplinary orientation, the journal publishes contributions written not only by linguists, but also researchers from other fields. The journal *Acta onomastica* is indexed in Scopus, Central and Eastern European Academic Source (Ebsco), The Central European Journal of Social Sciences and Humanities (Cejs) and ERIH PLUS.

Key words

journal; onomastics; *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*; *Onomastický zpravodaj*; *Acta onomastica*

Klíčová slova

časopis; onomastika; *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*; *Onomastický zpravodaj*; *Acta onomastica*

Zpravodaj Místopisné komise ČSAV (ZMK) vyšel poprvé v lednu 1960, a stal se tak druhým onomastickým časopisem vydávaným ve slovanských zemích.² Potřebu jeho vydávání zdůvodnil V. Šmilauer již v Úvodu prvního čísla naléhavou potřebou „povznést i u nás onomastiku, nauku o vlastních jménech, na úroveň jí patřící“ (Šmilauer, 1960, s. 3), což vycházelo i ze závěrečné rezoluce IV. mezinárodního sjezdu slavistů v Moskvě v roce 1958,³ aby se všude usilovalo o pokrok

¹ Za neocenitelné rady a za pohled do zákulisí a historie časopisu děkuji L. Olivové-Nezbedové.

² Již od roku 1956 vycházela v Krakově polská **Onomastica**. V současnosti vychází ve slovanských zemích onomastický časopis ještě v Chorvatsku (**Folia Onomastica Croatica**) a v Rusku (**Voprosy onomastiki**).

³ Ačkoli onomastika se zde ještě musela uchýlit do sekce Geneze Slovanů. V. Šmilauer hned po návratu ze sjezdu „oficiálně informoval Místopisnou komisi ČSAV o skutečnosti, že ve většině kulturních zemí se onomastika mocně rozvíjí (jen v sedmimilionovém Švédsku měli v té době čtyři ústavy a tři časopisy věnované onomastice). Kritizoval, že jednání posledního onomastického kongresu v Mnichově (1958) se zúčastnili jen dva zástupci slovanských ná-

a rozvoj onomastických studií (srov. Lutterer, 1960, s. 316).⁴ V. Šmilauer v Úvodu zároveň zdůraznil interdisciplinární charakter onomastiky a potřebu spolupráce s dalšími obory, zvl. s historií a zeměpisem, poukázal i na prolínání jazyků na našem území, které ovlivňovaly i vlastní jména, a na velmi těsnou souvislost mezi slovanskými jazyky v oboru vlastních jmen, která „přimo volá po vytvoření srovnávací slovanské onomastiky“ (Šmilauer, 1960, s. 3). Vedle toho považoval za nutné udržovat kontakt se světovým výzkumem a sledovat i práce domácí, mnohdy roztroušené v lokálních sbornících a obtížně dostupné. Z toho vyplývají podle V. Šmilauera úkoly, které si časopis stanovil:

„1. Bude podávati zprávy o činnosti Místopisné komise ČSAV, o pracích prováděných jejími členy buď kolektivně, buď individuálně; o práci onomastické komise při Československém komitétu slavistů, o její spolupráci s podobnými komisemi ostatních slovanských národů, zvláště také o proponovaném onomastickém atlase slovanském.

2. Bude si všímati i činnosti ostatních institucí, jejichž práce se dotýká onomastiky, a bude tak přispívati ke koordinaci jejich snažení: jsou to zvláště Návoslovná komise kartografická při Ústřední správě geodézie a kartografie,⁵ Stálá komise ministerstva vnitra pro stanovení úředních názvů míst v RČS při oddělení pro historickou geografii při Historickém ústavu ČSAV, Státní ústřední archiv atp.

3. Bude referovati o domácích pracích onomastických, a to v nejširším smyslu, stejně o rozborech jazykových jako o pomůckách historických a geografických pro onomastiku důležitých. Zvláště bude také podávati zprávy o pracích materiálově často velmi cenných, ale nemajících možnost publikace, jako jsou práce diplomové.

4. Svůj zájem věnuje Zpravodaj i cizím pracím slavistickým, zvláště ovšem srovnávacím, ale i speciálním, pokud jsou významné metodicky.

5. Ze světové literatury bude upozorňovat na práce přinášející nové pohledy nebo jinak obohacující náš rozhled.“ (Šmilauer, 1960, s. 4)

rodů, jinak sami badatelé němečtí, z Československa nikdo. Kromě Polska neměla slovanská onomastika řádné organizační zázemí (badatelská pracoviště, časopisy), ačkoli to bylo prvním předpokladem pro zvýšení úrovně onomastické práce.“ (Šmejkalová, 2015, s. 221–222)

⁴ První odezvou na tuto moskevskou rezoluci bylo podle I. Lutterera (1975a, s. 19) zřízení Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku na konferenci v Krakově v říjnu 1959, za Československo do ní byli tehdy zvoleni V. Šmilauer, který byl zároveň zvolen do čela subkomise pro slovanský onomastický atlas, a J. Svoboda, který se stal předsedou subkomise pro slovanskou onomastickou terminologii. Během slavistické konference v Sofii v roce 1963 již byla poprvé ustanovena samostatná onomastická sekce (Šmejkalová, 2015, s. 222), V. Šmilauer tu byl zvolen místopředsedou Místopisné komise pro slovanskou onomastiku (Lutterer, 1975b, s. 597).

⁵ Připomeňme, že V. Šmilauer byl předsedou této komise v letech 1952–1957 (Šmejkalová, 2015, s. 219).

Již od počátku bylo také jasně řečeno, že předmětem zájmu nebudou pouze jména zeměpisná „(k tomu názoru by svěděl historicky odůvodněný název Místopisné komise), nýbrž celý okruh vlastních jmen, zvláště také jména osobní. To už z toho prostého důvodu, že většina našich místních jmen je tvořena ze jmen osobních a že tedy nelze tyto dva obory roztrhovat. Nebude se vylučovat ani studium ostatních vlastních jmen (jmen zvířat, institucí, výrobků atd.), třeba jejich význam je daleko menší.“ (Šmilauer, 1960, s. 4).

Vydávání nového časopisu vzbudilo zájem nejen u nás (např. Lutterer, 1960, s. 316; Martínek, 1960, s. 384; Honl, 1960, s. 178; Horák, 1961, s. 923–924), ale i v zahraničí – zprávy o novém Zpravodaji se objevily v *Zeitschrift für Slawistik* (Fischer, 1960, s. 577–578), *Beiträge zur Namenforschung* (Eichler, 1960, s. 321–322), *Bulletin de la Societé de Linguistique* (Vey, 1961, s. 215–217) či v *Pytannja toponomiky ta onomastiky* (Cilujko, 1962, s. 8) aj. Všichni přítomní vítali jeho vznik a oceňovali jeho význam pro rozvoj oboru.

Onomastické pracoviště

Vydávání časopisu je nerozlučně spjato s našim oddělením onomastiky. Již v roce 1913 byla při České akademii věd a umění založena Místopisná komise, která se věnovala převážně praktickým úkolům a vypracovávala expertní posudky k návrhům změn, resp. ustálení místních jmen. V komisi zasedaly výrazné osobnosti, jakými byli předsedové J. Zubatý, J. Janko, J. Dobiáš a jednatelé J. V. Šimák či A. Profous (detailněji k historii Místopisné komise viz Lutterer, 1983, s. 10–21; Malenínská, 2004, s. 250–255; Kábová, 2015, s. 61–88). Od roku 1953 až do své smrti v roce 1973 byl jejím vědeckým tajemníkem J. Svoboda (Lutterer, 1973, s. 288).

Místopisná komise byla v roce 1959 reorganizována a přetvořena „z instituce, která dosud své poslání viděla více méně jen ve funkci poradního sboru spolupracujícího s čs. vládními orgány při revizi a ustalování našeho místního a pomístního názvosloví, na organizační a pracovní základnu české onomastiky“ (Lutterer, 1975a, s. 20; též Red., 1960, s. 178). Bylo rozhodnuto, že „dokud nebude konstituováno onomastické pracoviště, navrhuje se vytvořit zvláštní oddělení u Slovanského ústavu ČSAV“ (Svoboda, 1960, s. 7–8). Prvním vedoucím tohoto pracoviště byl až do konce roku 1971 J. Svoboda, který byl od počátku též vědeckým tajemníkem Slovanského ústavu vzniklého roku 1929; ve Slovanském ústavu ČSAV (ČSAV byla ustavena v roce 1952) byl zástupcem ředitele, jímž byl J. Dolanský. J. Svoboda přitom „neváhal rázně jednat třeba i v choulostivých záležitostech organizačních (např. o vydávání Zpravodaje Místopisné komise ČSAV, o zřízení samostatného onomastického pracoviště Ústavu pro jazyk český ČSAV aj.)“ (Lutterer, 1999, s. 7). V. Šmilauer uvedl, že „Zpravodaj byl myšlenkou Svobodovou a on našel i způsob její realizace: vydávat jej ve smyslu stanov Akademie jako ústavní

časopis (tj. bez honorářů a bez předplatného), [...] a tak je Svoboda od r. 1960 spoluredaktorem tohoto časopisu.“ (Šmilauer, 1969, s. 655). Za „tematickou náplň a vědeckou (i ideovou) úroveň periodika“ přitom odpovídala komise prostřednictvím redakce (Dvořáčková, 2011, s. 179).⁶

Podívejme se na několik důležitých dat v historii našeho oddělení, která měla vliv i na vydávání časopisu:

- 1959 – Bylo založeno onomastické pracoviště Místopisné komise ČSAV při Slovanském ústavu ČSAV.
- 1960 – Pravidelnou činnost zahájil Šmilauerův onomastický seminář. Začal být vydáván ZMK.
- 1961 – Započala rozsáhlá dotazníková akce soupisu pomístních jmen v Čechách. Úkolem organizovat a vést soupis byla pověřena L. Nezbedová, která nastoupila na pracoviště 1. 9. 1962.
- 1963 – Slovanský ústav byl koncem roku zrušen. Od 1. 1. 1964 začal v týchž prostorách ve Valentinské 1 v Praze působit Ústav jazyků a literatur ČSAV v čele s ředitelem Z. Vančurou. J. Svoboda přestal být zástupcem ředitele, ale zůstal vedoucím onomastického pracoviště.
- 1967 – Onomastické pracoviště bylo přestěhováno z Valentinské do Kobylis, do dřevostavby, a to místo maďarského slovníku na tehdejší třídě Rudé armády 1014a.
- 1969 – Již jako onomastické oddělení bylo pracoviště převedeno do Ústavu pro jazyk český ČSAV (dále jen ÚJČ), jehož ředitelem byl tehdy F. Daneš. „Jeho výzkum se soustředil na oblast Čech, kdežto Moravu pokrývala menší onomastická pobočka ÚJČ v Brně.“ (Dvořáčková, 2011, s. 179)
- 1972 – Po odchodu J. Svobody do důchodu se stal vedoucím oddělení I. Lutterer. J. Svoboda o rok později zemřel.
- 1976 – Vedoucí oddělení a členkou redakční rady ZMK se stala M. Knappová.
- 1977 – Oddělení se stěhovalo do Libně, do ulice Pod vodárenskou věží 4.
- 1983 – Zemřel V. Šmilauer. Šéfredaktorkou časopisu se stala M. Knappová. Oddělení (resp. v té době již opět jen úsek) se znovu stěhovalo, a to do Krakovské 10 na Praze 1. Část materiálu byla uložena ve skladišti ÚJČ v Římské 8, protože se do Krakovské 10 nevešla.
- 1991 – Oddělení se stěhovalo zpět do Valentinské 1, kde sídlí dosud. Materiál z Římské byl přemístěn do Sovových mlýnů.

⁶ Srov. reakci členů Místopisné komise ČSAV po Šmilauerově vystoupení po návratu z Moskvy, jak uvádí Šmejkalová: „Kuriózní byla obava, že ,dnes by ještě bylo vydávání zvláštního onomastického časopisu předčasné‘ (navrhovalo se založení onomastické přílohy *Naši řeči*).“ (Šmejkalová, 2015, s. 221–222)

- 1993 – Po odchodu M. Knappové do důchodu byla vedením úseku onomastiky pověřena L. Olivová-Nezbedová, podřízena byla tehdy přímo řediteli F. Danešovi. Zastávala též funkce vedoucí a zároveň i výkonné redaktorky časopisu.
- 2002 – J. Matúšová se stala vedoucí úseku onomastiky, který tehdy byl součástí oddělení vývoje jazyka, které vedl P. Nejedlý.
- 2004 – Vedoucím úseku (později od r. 2006 oddělení) onomastiky se stal M. Harvalík, který byl zároveň i vedoucím redaktorem časopisu.
- 2017 – Funkci vedoucího oddělení onomastiky i vedoucího redaktora časopisu Acta onomastica převzal P. Štěpán.

Název časopisu

Časopis byl pojmenován **Zpravodaj Místopisné komise ČSAV**, protože „aby mohl takovýto nový časopis v rámci Československé akademie věd vůbec začít vycházet, bylo v tehdejší době třeba, aby svým názvem dával najevo, že půjde o periodikum zpravodajského charakteru“ (Olivová-Nezbedová, 1995, s. 7). Od č. 3 v roce 1967 se na titulním listu uváděl český, ruský a anglický název časopisu, tedy *Бюллетень Топографической комиссии Чехословацкой Академии наук* a *Bulletin of the Topographic Board of the Czechoslovak Academy of Sciences*.

V roce 1983 uplynulo 70 let od založení Místopisné komise ČSAV. Na zasedání 8. 12. 1982 přitom došlo k jejímu přejmenování na Onomastickou komisi ČSAV, proto byl i náš časopis roku 1983 přejmenován na **Onomastický zpravodaj ČSAV** (dále jen OZ). Aby byla zřejmá kontinuita, byl nadále v závorkách uváděn i starý název a pokračovalo se v původním číslování ročníků (Redakce, 1983, s. 9).

„Po rozdělení Československa a zániku Československé akademie věd koncem roku 1992 nemohla už v názvu onomastického časopisu figurovat zkratka ČSAV, proto 34.–35. ročník časopisu vyšel pod názvem **Onomastický zpravodaj**“ (Olivová-Nezbedová, 1995, s. 7). Od 36. ročníku (1995) se pak časopis jmenuje **Acta onomastica** (dále jen AO).⁷

Periodicita a skladba čísla

Až do roku 1969 se dařilo vydávat pět čísel/svazků ZMK ročně. Počáteční náklad 200 kusů vzrostl v roce 1967 již na 450 kusů, které byly zájemcům posílány zdarma (srov. Skutil, 1973, s. 22) a také na výměnu za jiné publikace.

⁷ L. Olivová-Nezbedová tehdy navrhovala na redakční radě změnu názvu na **Onomastický časopis** (obdobně jako byl Sociologický časopis nebo slovenský Historický časopis), ale návrh neprošel. Stejný návrh přitom předložila již v roce 1982, ani tehdy nebyl schválen. Název **Acta onomastica** navrhl redakční radě R. Šrámek.

Skladba rubrik byla proměnlivá podle toho, jaké se sešly rukopisy,⁸ pravidelná byla pouze oblíbená tzv. *Stovka onomastických zpráv a poznámek*, zpočátku pouze z pera V. Šmilauera, později i dalších spolupracovníků.⁹ Vedle ní se v časopise pravidelně objevovaly *Stati* a *Referáty* (tj. recenze), do roku 1971 i zprávy o činnosti pracoviště *Z Místopisné komise ČSAV*, příležitostně též příspěvky v rubrice *Diskuse*, od roku 1968 i *Bibliografie*, kterou sestavovala M. Šlajsová (Nováková).¹⁰

V letech 1970–1985 vycházelo nadále pět čísel ročně, ovšem spojených do dvou až čtyř výtisků, formálně ovšem bylo nadále dodržováno číslování 1–5. Důvodem pro toto řešení byla podle L. Olivové-Nezbedové nutná úspora financí za tisk obálek a za vazačské práce.¹¹

Místo běžného čísla 1 ZMK v roce 1973 vyšla stěžejní **Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky – Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik**, jejímiž autory byli J. Svoboda, V. Šmilauer, L. Olivová-Nezbedová, K. Oliva a T. Witkowski.¹² O rok později vyšel jako číslo 3–4 ZMK 1974 **Retrogradní rejstřík ke knize Josefa Beneše „O českých příjmeních“**, který sestavila V. Doležalová a revidovali jej K. Oliva a L. Hanzalová. Důvody byly opět ekonomické, na vydání samostatných publikací nebyly prostředky. I další významné práce byly vydány pod hlavičkou ZMK, ale již jako přílohy, nikoli místo standardního čísla (viz dále).

⁸ V. Šmilauer přitom dbal na spolupráci nejen s odborníky z dalších oborů, ale i s neodborníky. „Tím na jedné straně získal rozvětvenou síť spolupracovníků a solidní základnu pro organizaci onomastických bádání, na straně druhé byl však nucen čelit četným, mnohdy i zarputilým etymologům-amatérům.“ (Šmejkalová, 2015, s. 224) On sám napsal v pozdravu 1. československé onomastické konferenci v roce 1983: „Pamatujte, že chceme, aby se onomastické práce účastnili i historikové, geografové, etnografové a především široké kruhy vlastivědných pracovníků. Pište proto tak, aby tomu rozuměl i neřilolog. Hromadné vyrábění učených termínů, vyjadřování složité a náročné se pro onomastiku nehodí. A není nutné: i velcí mistři mluvili jasně a přístupně.“ (cit. dle Šmejkalová, 2015, s. 250)

⁹ „Jak spočítala Marie Nováková-Šlajsová, jen pro *Zpravodaj Místopisné komise* za čtyřiačtyřicet let jeho existence (od založení časopisu od Šmilauerova skonu v roce 1983) Šmilauer sám napsal 5 943 (!) zpráv (ideově navazujících na starší ‚padesátky‘ a ‚stovky‘ zpráv v *Časopise pro moderní filologii* i jinde).“ (Šmejkalová, 2015)

¹⁰ Do té doby byla bibliografie publikována v různých rubrikách, např. první Bibliografie pomístních jmen od M. Šlajsové vyšla hned v č. 2 v roce 1961 v rubrice *Práce Místopisné komise ČSAV*.

¹¹ Viz sdělení redakce v roce 1984, že časopis „bude i nadále vycházet v přibližně stejném rozsahu jako dosud, tj. cca 600 (až 650) stran ročně, ovšem (z technických, administrativních i ekonomických důvodů) jen dvakrát ročně. Číslování 1-2-3-4-5 bude zachováno.“ (Redakce, 1984, s. 7)

¹² Dle vzpomínek L. Olivové-Nezbedové se na přešovském zasedání Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku v roce 1972 řešila otázka, jakým způsobem docílit toho, aby Základní soustava... , která měla být předložena v r. 1973 na 7. mezinárodním sjezdu slavistů, byla vydána tiskem, když chybí finance. Nakonec proto vyšla se souhlasem V. Šmilauera jako číslo ZMK.

Postupem času vykryštovala podoba rubrik, kterou máme i dnes, tj. *Stati, Z diplomových a seminárních prací, Diskuse, Recenze, Onomastické zprávy a poznámky, Bibliografie*. V roce 1984 se také poprvé objevily *Publikace došlé redakci* a *Pokyny pro úpravu příspěvků pro OZ (ZMK)*. *Kronika* se jako rubrika osamostatnila až v roce 1989, do té doby byly medailonky významných onomastiků otiskovány hned na začátku časopisu.

Od roku 1986 vycházel OZ ČSAV jen jedenkrát ročně, v maximálním rozsahu 300 stran (z původních 600–700 stran), snížil se i jeho náklad (z 650 odběratelů na 300). V oficiálním sdělení redakce (1986, s. 6) byly uvedeny ekonomické důvody, za vším však stál podle vzpomínek L. Olivové-Nezbedové tehdejší ředitel ÚJČ Jan Petr, který ačkoli vystudoval u prof. Taszyckého, předního slovanského onomastika, začal onomastiku v ÚJČ potlačovat a onomastika byla zařazena mezi útlumové obory¹³ (srov. též Dvořáčková, 2011, s. 183).

Na začátku 90. let se pak časopis potýkal s ekonomickými potížemi, nový ředitel ÚJČ F. Daneš dokonce zvažoval zastavení jeho vydávání, vědecká rada to však po zásahu L. Olivové-Nezbedové neschválila. 32. ročník se nepodařilo vydat samostatně, ale roky 1991–1992 vyšly v jednom svazku (Úvodem..., 1992, s. 9). Svou roli přitom sehrál i fakt, že se v roce 1991 oddělení stěhovalo zpět do Valentinské 1. Dva ročníky v jednom svazku vyšly i za roky 1993–1994. V té době neměl časopis výkonného redaktora, funkci vedoucí i výkonné redaktorky zastávala pouze L. Olivová-Nezbedová a oddělení bylo personálně oslabeno odchodem M. Knappové a K. Olivy do důchodu.

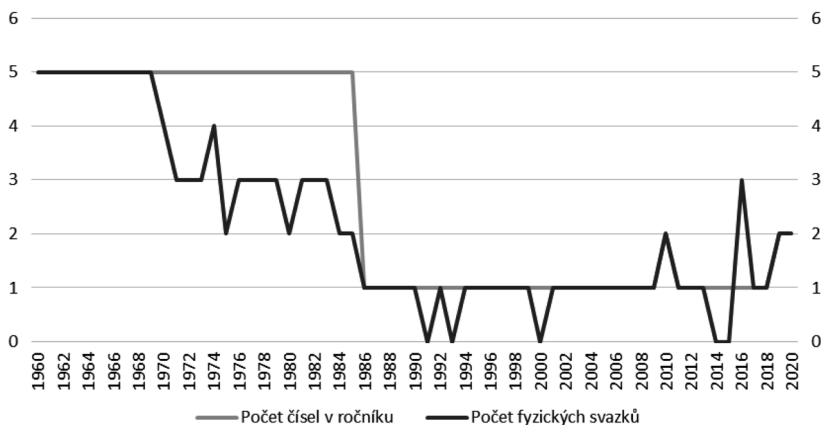
Ve 36. ročníku (1995) se poprvé objevuje informace o předplatném a možnosti objednávek časopisu (AO tehdy stála 80 Kč). Do té doby byl časopis posílán zájemcům zdarma. Na oplátku pak oddělení získávalo mnoho odborných publikací, které by si jinak ze svého omezeného rozpočtu nemohlo pořídit (viz rubrika *Publikace došlé redakci*). Přesto se však časopis stále potýkal s finančními problémy, v letech 1996, 1997 a 1998 mohl vyjít jen díky finančnímu příspěví Nadace Český literární fond.

K dalšímu výpadku ve vydávání došlo v roce 2000, kdy se připravoval grant na Slovník pomístních jmen v Čechách. V roce 2001 pak vyšly najednou ročníky 41. a 42. Po roce 2013 se časopis na tři roky odmlčel. V roce 2016 pak byly vedle řádného 57. ročníku dodatečně vydány i ročníky 55. (za rok 2014) a 56. (za rok 2015), všechny ovšem s vročením 2016.

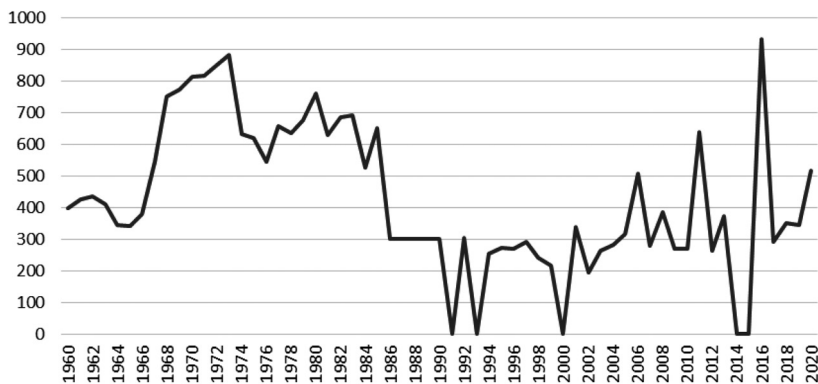
Od roku 2017 vychází časopis AO opět pravidelně, počínaje rokem 2019 dvakrát ročně, jednou na jaře, podruhé na podzim.

¹³ L. Olivová-Nezbedová vzpomíná, že zastavil práce na Olivově Retrográdním slovníku k dílu A. Profouse, stejně jako práce na výzkumu apelativ uchovaných v pomístních jménech i terénní doplňování soupisů pomístních jmen v Čechách, stopl i práce na Slovníku pomístních jmen v Čechách a výzkum pomístních jmen v německých obcích, který prováděl P. Prokop.

Vývoj počtu čísel a svazků časopisu (bez příloh) ukazuje následující graf.¹⁴

Graf 1: Počet čísel v jednom ročníku a počet fyzicky vydaných svazků (bez příloh)

Graf 2: Počet stran v jednotlivých ročnících (bez příloh)

Stejně jako kolísal počet svazků, lišil se i rozsah jednotlivých ročníků. Ačkoli bylo již v Úvodu prvního čísla řečeno, že ZMK bude mít rozsah „nejvýše 300 stran“, býval většinou vyšší. Nejtlustší byl ročník 1973, který čítal celkem 881 stran v 5 svazcích. Naopak nejtenčí byl ročník 2002, který měl pouze 196 stran v 1 svazku.

¹⁴ Pokud byla některá čísla sloučena do jednoho svazku (např. roky 1991 a 1992), uvádím u obou těchto let počet čísel 1, ovšem 1 výtisk až u roku, kdy opravdu fyzicky dvojičíslo vyšlo (1992).

Zvláštní přílohy

Některé práce byly vydány jako přílohy ZMK, popř. místo běžného čísla ZMK. Jde o různorodé texty od rejstříků až po celé monografie, protože na vydání samostatných publikací tehdy nebyly finanční prostředky.

1960	Samostatnou přílohou ZMK byl Rejstřík I. ročníku: 1. věcný, 2. autorů, 3. osobních jmen, 4. místních jmen 5. slov a morfémů , který sestavil M. Frydrieh (s. 341–399).
1961	M. Frydrych sestavil i Rejstřík II. ročníku: 1. věcný, 2. autorů, 3. jmen osobních, mytologických a zvířecích, 4. zeměpisných a astronomických, 5. slov a morfémů (s. 337–426).
1963	Vyšel první díl Příručky slovanské toponomastiky, A–L , od V. Šmilauera.
1964	Vyšel druhý díl Příručky slovanské toponomastiky, M–Ž , od V. Šmilauera. Knižně ji vydala až v roce 1970 Academia.
1965	Jako příloha k ZMK č. 5 vyšla osmistránková Oslava 70. narozenin universitního profesora dr. Vladimíra Šmilauera DrSc. v onomastickém semináři 7. prosince 1965 v Ústavu jazyků a literatur ČSAV .
1966	Jako mimořádná příloha k č. 3 ZMK vyšla Honlova práce Toponymie v kartografických dílech .
	Jako příloha k č. 5 vyšly Rejstříky a obsahy ke 3.–6. ročníku ZMK, které sestavil M. Frydrieh.
1967	Jako zvláštní příloha ZMK vyšel sborník referátů a příspěvků Třetí zasedání Mezinárodní komise pro slovanskou onomastiku při Mezinárodním komitétu slavistů v Domě vědeckých pracovníků ČSAV v Liblicích u Prahy 14.–17. 9. 1966 , který sestavil J. Svoboda a L. Nezbedová.
1968	Jako zvláštní příloha byl vydán Šmilauerův Atlas místních jmen v Čechách I. Úvod, II. Mapy .
1969	Jako zvláštní příloha k č. 1 vyšly dva Seznamy zpracovatelů vynikajících soupisů pomístních jmen – Čechy (ed. L. Olivová-Nezbedová) a Morava (ed. F. Matějek).
	Jako vložka do ZMK č. 3 vyšly i Svobodovy Doplňky k soupisu pramenů a literatury v knize „Staročeská osobní jména a naše příjmení“ .
1970	Jako zvláštní příloha byly vydány Rejstříky k Benešově monografii O českých příjmeních, které sestavila V. Doležalová a redigoval M. Frydrieh.
1976	Jako zvláštní příloha ZMK vyšel Retrogradní slovník k dílu Dr. Antonína Profouse „Místní jména v Čechách“ I–V, část I., Česká místní jména , který sestavil K. Oliva.
1979	Jako zvláštní příloha ZMK vyšel Rejstřík autorů Zpravodaje Místopisné komise ČSAV ročník I. (1960) – XX. (1979) , který uspořádala L. Olivová-Nezbedová.
1982	Jako zvláštní číslo vyšla Bibliografie pomístních jmen Čech a Moravy do roku 1945 , kterou sestavila M. Nováková-Šlajssová.
1992	Samostatně byl vydán Rejstřík autorů Onomastického zpravodaje ČSAV (Zpravodaje Místopisné komise ČSAV) ročník XXI. (1980) – XXXI. (1990) sestavený J. Kohoutovou.
	Jako příloha vyšla Bibliografie české a slovenské onomastiky 1989–1990 od M. Novákové a L. Dvonče, protože nebylo z ekonomických důvodů možné vydat ji jako součást OZ ČSAV (viz Úvodem..., 1992, s. 9).

Dedikace některých čísel

Páté číslo 10. ročníku (1969) bylo věnováno J. Svobodovi k sedmdesátinám, sestavili je V. Šmilauer a L. Olivová-Nezbedová. O dva roky později (1971) pak byla část 1. a 2. čísla uspořádána J. Svobodou a L. Olivovou-Nezbedovou a věnována V. Šmilauerovi k jeho 75. narozeninám. V. Šmilauerovi k osmdesátinám bylo věnováno trojčíslo 1–3 v roce 1975, které vyšlo jako jeden svazek, uspořádali ho I. Lutterer a L. Olivová-Nezbedová, recenzovali I. Honl, K. Oliva a R. Šrámek. Bylo rozděleno do tří oddílů: I. Teorie a metodologie onomastiky, II. Antroponomastika a III. Toponomastika. V. Šmilauer oslavil v roce 1980 své 85. narozeniny a M. Knappová, I. Lutterer, L. Olivová-Nezbedová, R. Šrámek a R. Turek mu uspořádali a recenzovali číslo s označením 2–5. V roce 1995 byl změněn název časopisu na *Acta onomastica*, zároveň byl tento 36. ročník věnován 100. výročí narození zakladatele moderní české onomastiky V. Šmilauera. Obdobně byl 40. ročník (1999) věnován 100. výročí narození J. Svobody. Ročník 47. (2006) byl dárkem k 70. narozeninám M. Knappové a 49. ročník (2008) byl věnován L. Olivové-Nezbedové k jejím 70. narozeninám.

Vedle těchto narozeninových čísel¹⁵ bylo několik čísel dedikováno i různým konferencím a sjezdům. V roce 1963 bylo 4. číslo věnováno 5. mezinárodnímu sjezdu slavistů v Sofii. Další mezinárodní sjezd slavistů se konal v Praze 7.–13. 8. 1968 a bylo mu věnováno 2. číslo ZMK v roce 1968. Povinnou úlitbou tehdejšímu režimu byla dedikace čísla 3–4 v roce 1971 50. jubileu KSČ. Číslo 1 v roce 1973, v němž vyšla Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky, bylo zároveň věnováno 7. mezinárodnímu sjezdu slavistů. Číslo 3–4 ročníku 19 (1978) bylo věnováno 13. mezinárodnímu onomastickému kongresu v Krakově 21.–25. srpna 1978.

V posledních letech vyšla i dvě tematická čísla. V roce 2010 to bylo „brněnské“ číslo o Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, které obsahovalo kromě studií také ukázková hesla slovníku. Tematické bylo i 1. číslo ročníku 2019, příspěvky se v něm zabývaly politickými vlivy na evropskou toponymii v 19. a 20. století, všechny byly psány anglicky. S různými tematicky zaměřenými čísly se počítá i do budoucna.

Jazyky

Články byly zpočátku publikovány pouze v češtině. Od čísla 2–3 v roce 1973 byly na popud I. Lutterera překládány názvy jednotlivých článků v obsahu do

¹⁵ Životním výročím významných onomastiků byly věnovány i čtyři svazky **Onomastických prací**, a to první svazek v roce 1966 k 70. narozeninám V. Šmilauera (eds. I. Honl, F. Roubík a J. Svoboda), druhý svazek v roce 1968 k sedmdesátinám W. Taszyckého (ed. V. Šmilauer), třetí v roce 1970 k 75. narozeninám V. Šmilauera (eds. J. Svoboda a L. Olivová-Nezbedová), čtvrtý v roce 2000 k 70. narozeninám I. Lutterera (eds. L. Olivová-Nezbedová, R. Šrámek a M. Harvalík).

angličtiny, aby se tak usnadnila orientace v českých onomastických pracích západním badatelům neznalým češtiny, překlady přitom prováděl I. Lutterer (k tomu viz Lutterer, 1973, s. 549). Anglická resumé článků se objevila až v roce 2002, o překlady se staral P. Štěpán.

V současnosti otiskujeme příspěvky především v češtině, slovenštině, polštině, ruštině, němčině a angličtině. Každá studie má anglický abstrakt a klíčová slova. Překlady si zajišťují autoři sami.

Specifické bylo první číslo ročníku 2019, protože bylo tematické a všechny příspěvky v něm byly psány anglicky.

Obálka a tisk

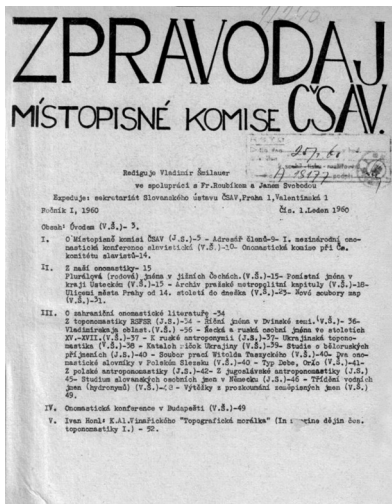
Časopis se zpočátku potýkal s technickými obtížemi, např. kvůli přidělu papíru a kvalitě tisku a býval zprvu kritizován i kvůli nízké úrovni grafické úpravy,¹⁶ s níž však kontrastovala vysoká úroveň jeho obsahu (srov. Lutterer, 1962, s. 43; Lutterer, 1965, s. 3). Byl totiž tištěn v cyklostylované formě, až později ve zlepšené kvalitě rotaprintem. V praxi to např. znamenalo, že pokud byla při korektuře zjištěna nějaká chyba ve strojopisu, musela se přelepit novým zněním, takže korektor stříhal písmenka a lepil je.

Onomastický zpravodaj (1993–1994) byl poprvé psán na počítači, I. Tintěrová přepsala text do WP 5.1, takže bylo na jedné stránce díky menšímu typu písma více textu, než tomu bylo do té doby při tisku fotorotaprintem. Od tohoto roku je také časopis standardně tištěn.

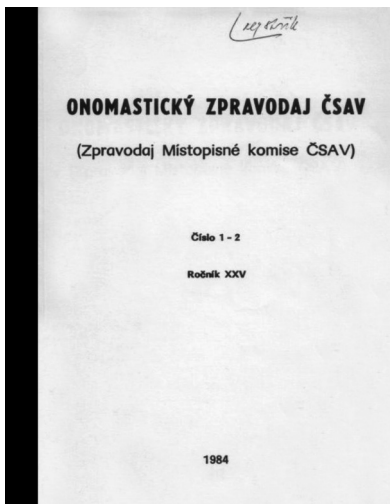
Od roku 2018 AO využívá služeb profesionální grafičky M. Hladíkové, která má na starosti i technickou redakci ostatních časopisů vydávaných ÚJČ. Tisk zajišťuje firma ERMAT Praha, s.r.o.

Původní formát A4 byl roku 1967 (tj. po 7 letech) nahrazen formátem A5. Obálky A4 bývaly bílé s černým textem, obálky formátu A5 měly různou barvu, většinou bílou, ale vyskytly se i světle béžové, bleděmodré, žluté. Tuhou, laminovanou a barevnou (růžovobílou) obálku se záložkami měl časopis poprvé v roce 1999. Zelená obálka, kterou má časopis dodnes, se poprvé objevila v roce 2001 (roč. 41.–42.). Do roku 2018 měla obálka ještě záložky, kde byly uvedeny informace o sbornících Onomastické práce, o zvláštních přílohách a mimořádných číslech časopisu.

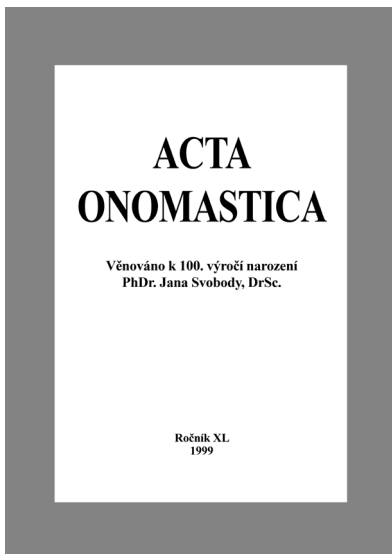
¹⁶ „Grafická úprava, lépe řečeno neúprava, skutečně překvapuje; vždyť i při zvoleném výrobním postupu bylo by možno postupovat vkusněji a úpravněji. Neení-li možno založit nový časopis, měl by Slovanský ústav napříště umožnit výrobu rotaprintem. *Pozn. red.*“ (Lutterer, 1962, s. 43) nebo „I když každý začátek je těžký, bylo by si přát, aby příští ročník vycházel v důstojnější úpravě.“ (Horák, 1961, s. 924). „S bohatým a mnohostranně cenným obsahem nepříznivě kontrastuje zevní vybavení ‚Zpravodaje‘, jenž vycházel toliko v cyklostylovaném rozmnožení a vykazuje všechny stinné stránky tohoto reprodukčního způsobu.“ (Honl, 1961, s. 106)

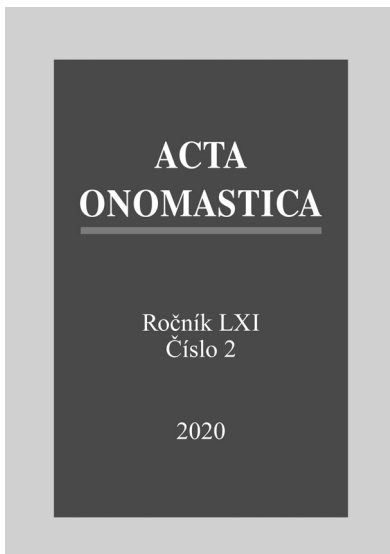
Úvodní strana 1. čísla ZMK (1960)

Onomastický zpravodaj ČSAV (1984)

Růžová obálka Acta onomastica (1999)

Aktuální zelená obálka Acta onomastica (od 2001)

Redakce

ZMK redigovali v prvních letech V. Šmilauer s J. Svobodou ve spolupráci s F. Roubíkem, v redakci tedy byli dva jazykovědci (V. Šmilauer a J. Svoboda) a jeden historik (F. Roubík). V roce 1970 oficiálně posílila redakci L. Olivová-Nezbedová, která se již dříve podílela na přípravě zvláštních příloh časopisu, a v roce 1973 i K. Oliva. J. Svoboda zemřel v roce 1973 a F. Roubík rok nato. Vedoucím redaktorem zůstal V. Šmilauer a L. Olivová-Nezbedová byla od roku 1974 výkonnou redaktorkou. V tomto roce byla také ustanovena redakční rada.

Po Šmilauerově smrti v roce 1983 byla vedoucí redaktorkou jmenována M. Knapková. L. Olivová-Nezbedová zůstala výkonnou redaktorkou až do roku 1993.

L. Olivová-Nezbedová se stala vedoucí redaktorkou v roce 1993 a do roku 1994 zastávala zároveň i funkci výkonné redaktorky. O rok později (1995) se stal technickým a výkonným redaktorem M. Harvalík.

K další změně v redakci došlo v roce 2004, kdy se M. Harvalík stal vedoucím redaktorem AO. Výkonným redaktorem byl P. Štěpán, kterého v roce 2009 vystřídala Ž. Dvořáková a tu v roce 2010 M. Vitoslavská.

Aktuální redakce funguje od roku 2017. Vedoucím redaktorem je P. Štěpán, výkonnou redaktorkou je znovu Ž. Dvořáková a od roku 2019 též S. Wojnarová.

Redakční rada

Redakční rada schvaluje obsah každého čísla a hlasuje o důležitých změnách ve vydávání časopisu. Její členové jsou jmenováni ředitelem ÚJČ.

Redakční rada ZMK byla ustavena v roce 1974. Postupem doby se rozrůstala a o některé členy zase přicházela. V roce 1974 v ní zasedali I. Lutterer, R. Šrámek a R. Turek. V roce 1983 přibyl do redakční rady M. Majtán ze Slovenska „v zájmu obohacení náplně našeho časopisu a v zájmu účinnější spolupráce mezi onomastikou českou a slovenskou“ (Redakce, 1983, s. 9). V roce 1984 se redakční rada rozrostla o šest členů: Z. Boháč, L. Dvonč, L. Mucha, M. Nováková, A. Polívková a P. Prokop. Posledně jmenovaný radu opustil v roce 1986, naopak přibyla L. Hanzalová. V roce 1988 se redakční rada rozšířila o J. Matušovou. Další změnu zaznamenala rada v roce 1990, kdy místo A. Polívkové přibyla J. Pleskalová. O rok později vypadla z redakční rady L. Hanzalová, přibyla J. Malenínská, R. Turek zemřel. Ve vydání 1993–1994 je nově v redakční radě M. Knapková a M. Harvalík, naopak vypadli L. Dvonč a M. Majtán. V roce 1995 se stal M. Harvalík výkonným redaktorem, proto odešel z redakční rady, přibyl v ní P. Charvát. V roce 2001 zemřel Z. Boháč. V roce 2002 se redakční rada rozrostla o O. Bastla, P. Boháče a R. Šimůnka. V roce 2004 v radě přibyli H. Karlíková a K. Komárek. V roce 2012 zemřel L. Mucha. V roce 2014 přibyl J. Martínek. V roce 2016 zemřel I. Lutterer. V roce 2018 se stal členem redakční rady J. David a opět M. Harvalík.

V. Šmilauer (redaktor 1960–1983)
fotografie ze ZMK 1983

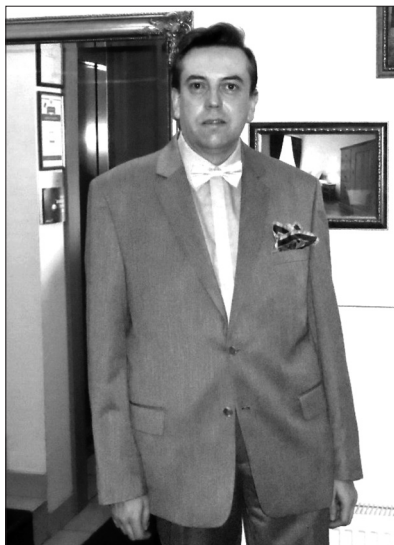
J. Svoboda (redaktor 1960–1972)
fotografie ze ZMK 1969

M. Knappová (vedoucí redaktorka
1984–1992) fotografie z AO 2016

L. Olivová-Nezbedová (vedoucí redaktorka
1993–2003) fotografie z AO 2008

M. Harvalík (vedoucí redaktor 2004–2016)
fotografie z AO 2014 (2016)

P. Štěpán (vedoucí redaktor 2017–dosud)

Současná redakční rada se tedy schází v tomto složení (abecedně): O. Bastl, P. Boháč, J. David, M. Harvalík, P. Charvát, H. Karlíková, M. Knappová, K. Komárek, J. Martínek, J. Matúšová, M. Nováková, L. Olivová-Nezbedová, J. Pleskalová, R. Šimůnek a R. Šrámek.

Od roku 2012 má AO také mezinárodní redakční radu, jejíž jmenování bylo podmínkou zapsání časopisu do mezinárodních databází *SCOPUS*, *Erih +*, *Cejsh* (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities) a *Ebsco* (Central and Eastern European Academic Source). Původní mezinárodní redakční rada v roce 2012 byla ve složení: M. G. Arcamone (Itálie), L. Balode (Finsko/Lotyško), J. L. Berezovič (Rusko), P.-H. Billy (Francie), A. M. Cano González (Španělsko), A. Ciešlikowa (Polsko), I. Clark (Austrálie), R. Coates (Velká Británie), V. Dalberg (Dánsko), L. Dimitrova-Todorova (Bulharsko), I. Hausner (Rakousko), B. Helleland (Norsko), A. Koopman (Jihoafrická republika), A. Lapierre (Kanada), M. Majtán (Slovensko), S. Paikkala (Finsko), R. Rentenaar (Holandsko), G. Smith (USA), S. Strandberg (Švédsko), P. Šimunović (Chorvatsko), W. Van Langendonck (Belgie) a W. Wenzel (Německo).

Někteří z těchto předních odborníků již bohužel nejsou mezi námi. Aktuální mezinárodní redakční rada má toto složení: M. G. Arcamone (Itálie), L. Balode (Finsko/Lotyško), J. L. Berezovič (Rusko), P.-H. Billy (Francie), A. M. Cano González (Španělsko), I. Clark (Austrálie), R. Coates (Velká Británie), V. Dalberg

(Dánsko), I. Hausner (Rakousko), B. Helleland (Norsko), A. Koopman (Jihoafrická republika), J. Krško (Slovensko), A. Lapiere (Kanada), L. Ostaš (Ukrajina), S. Paikkala (Finsko), A. Siwicz (Polsko), G. Smith (USA), S. Strandberg (Švédsko), W. Van Langendonck (Belgie) a W. Wenzel (Německo).

Závěr

Naším cílem bylo shrnout historii vydávání časopisu, nikoli hodnotit jeho obsahovou stránku. Snad nejlépe vyjádřil povahu našeho onomastického časopisu I. Lutterer (1983, s. 21), když napsal: „Pomohl české onomastice soustředit rozptýlené síly, napřít její energii k společným cílům, vybrojit pracovníky roztroušené po celé naší vlasti nejnovějšími poznatky z onomastické produkce domácí i zahraniční, prostě dát jim platformu, na které by mohli řešit nejrůznější problémy onomastické teorie i praxe.“ J. Petr (1989, s. 5) jej označil za „nepostradatelného pomocníka pro každého, kdo pěstuje tento obor, nebo se živě zajímá o výsledky, jichž onomastika dosahuje“. Stále platí i to, co napsal o AO před deseti lety i bývalý vedoucí redaktor M. Harvalík (2010): „Ve svém oboru je v České republice časopisem jediným a jedinečným, má univerzální onomastické zaměření. Výsledky české onomastiky jsou v zahraničí vysoce ceněny a podle toho je i nahlíženo na příspěvky uveřejněné právě v časopise *Acta onomastica*. Časopis má rozsáhlou síť domácích přispěvatelů včetně pracovníků neязыkovědných vědních oborů, což je dáno interdisciplinárním charakterem onomastiky. *Acta onomastica* si udržují vysokou vědeckou úroveň.“

Studie vznikla s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092.

LITERATURA

- CILUJKO, K. K. (1962): *Pytanja toponimiky ta onomastiky*. Kyjev: Vyd-vo AN URSSR.
- DVOŘÁČKOVÁ, V. (2011): *Osudy Ústavu pro jazyk český*. Praha: ÚJČ AV ČR.
- EICHLER, E. (1960): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Beiträge zur Namenforschung*, 11, s. 321–322.
- FISCHER, R. (1960): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Zeitschrift für Slawistik*, 5, s. 577–578.
- HARVALÍK, M. (2010): Půlstoletí českého onomastického časopisu, *Akademický bulletin*, [on-line] <<http://abicko.avcr.cz/2010/10/13/>>, cit. 2020-12-10.
- HONL, I. (1961): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 68, s. 105–106.
- HORÁK, J. (1961): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Československý časopis historický*, 9, s. 923–924.
- KÁBOVÁ, H. (2015): Místopisná komise České akademie věd a umění v letech 1913–1952, *Práce z dějin Akademie věd Praha*, 6, 1, s. 61–88.

- LUTTERER, I. (1960): Pokus o onomastický časopis v ČSSR, *Slovo a slovesnost*, 21, 4, s. 316.
- LUTTERER, I. (1962): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Naše řeč*, 45, 1–2, s. 42–43.
- LUTTERER, I. (1965): ZMK do VI. ročníku, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 5, 1, s. 3.
- LUTTERER, I. (1973): PhDr. Jan Svoboda DrSc. (26. 12. 1899 – 5. 4. 1973), *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 14, s. 287–289.
- LUTTERER, I. (1975a): Česká onomastická škola, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 16, s. 15–21.
- LUTTERER, I. (1975b): Hlavní data ve vývoji české onomastiky od roku 1945, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 16, s. 595–599.
- LUTTERER, I. (1977): Zpráva o pobytu v mezinárodním onomastickém centru v Lovani, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 14, 3, s. 548–550.
- LUTTERER, I. (1983): K sedmdesátému výročí založení Místopisné komise ČSAV, *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 24, 1–2, s. 10–21.
- LUTTERER, I. (1999): Jan Svoboda – vědec a člověk, *Acta onomastica*, 50, s. 7–9.
- MALENÍNSKÁ, J. (2004): 90. výročí založení Místopisné komise ČSAV (od r. 1982 Onomastické komise), *Acta onomastica*, 45, s. 250–255.
- MARTÍNEK, J. (1960): Referáty, *Listy filologické*, 83, s. 384.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. (1995): Úvodem k 36. ročníku českého onomastického časopisu, *Acta onomastica*, 36, s. 7.
- PETR, J. (1989): K jubileu Zpravodaje, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 30, s. 5–6.
- Red. (1960): Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 67, s. 178.
- Redakce (1983): Úvodem k XXIV. ročníku, *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 24, 1–2, s. 9.
- Redakce (1984): Úvodem k 25. ročníku, *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 25, s. 7–8.
- Redakce (1985): Sdělení redakce, *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 26, s. 6.
- Redakce (1992): Úvodem k 32. a 33. ročníku OZ ČSAV (ZMK ČSAV), *Onomastický zpravodaj ČSAV*, 33, s. 9.
- SKUTIL, J. (1973): Stručný přehled vývoje české onomastiky, *Vlastivědná ročenka Okresního archivu Blansko*, s. 3–31.
- SVOBODA, J. (1960): O Místopisné komisi ČSAV, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 1, 1, s. 5–8.
- ŠMEJKALOVÁ, M. (2015): *Praporu věren i ve ztraceném boji*. Praha: Academia.
- ŠMILAUER, V. (1960): Úvodem, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 1, 1, s. 3–4.
- ŠMILAUER, V. (1969): Sedmdesátiletý Jan Svoboda, *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, 10, 5, s. 651–659.
- VEY, M. (1961): 122. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, *Bulletin de la Société de Linguistique*, 56, 1, s. 215–217.

Žaneta Dvořáková

z.dvorakova@ujc.cas.cz

odd. onomastiky ÚJČ AV ČR, v. v. i.

Valentinská 1

116 46 Praha 1